

УДК 633.11:631.527

Полянецька І.О., асистент;

Сухомуд О.Г., кандидат сільськогосподарських наук, доцент;

Любич В.В., кандидат сільськогосподарських наук;

Парій Ф.М., доктор біологічних наук

Уманський національний університет садівництва

ПШЕНИЦЯ СПЕЛЬТА ЗНОВУ В УКРАЇНІ

Пшениця – основне джерело виробництва найважливіших продуктів харчування людини, таких як хліб, кондитерські, макаронні вироби, а також концентровані і грубі корми для тварин, незамінна сировина для промисловості. Ось чому проблему збільшення виробництва зерна вважають найважливішою у розвитку сільського господарства. Поряд із цим, за оцінками експертів, якість вирощеного зерна залишається низькою і нестабільною по роках. Так, у 2008 році продовольча група пшениці склала лише 10% від усього обсягу, що не задовольняє перш за все країн-імпортерів.

Для вирішення цієї проблеми може бути використана пшениця спельта (*Triticum spelta* L.). Спельта – плівчата пшениця, яка не вибаглива до умов вирощування, добре переносить засуху та перезволоження, має високу кущистість та досить міцну соломину. Продукція з борошна спельти повільніше черствіє ніж із борошна звичайної пшениці, а зерно є відмінною сировиною для одержання крупи високої якості. Проте її широкому розповсюдженню перешкоджають – плівчастість та ломкість колосового стрижня.

Останнім часом спельта набуває все більшого поширення: її сорти вирощуються в Німеччині, Австрії, Іспанії, Австралії і вже почали вирощувати в Російській Федерації. Однак, на сьогодні в Державному реєстрі сортів рослин придатних для поширення в Україні відсутні сорти спельти, а тому створення таких сортів є актуальною задачею.

У процесі роботи в продовж 2008–2011 рр. нами вивчали зразки пшениці озимої спельти. В результаті проведених досліджень встановлено, що спельта – це високоросла пшениця (120 см), з довгим (11,8 см) та дуже рихлим колосом (13,6 шт./10 см довжини стрижня), діаметром стебла над другим міжвузлям – 3,1 мм. Кількість продуктивних стебел у рослин становить 455 шт./м², кількість колосків у колосі – 16,2 шт., кількість зерен з колоса – 46,0 шт., маса зерен одного колоса – 1,40 г проти показників у сортів пшениці м'якої відповідно 546–565 шт./м², 43–46 шт., 1,51–1,53 г. Маса 1000 зерен і натура зерна у пшениці спельти є меншою порівняно з сортами пшениці м'якої, проте за склоподібністю перевищує їх.

Урожайність спельти становить 42,8 ц/га, що істотно менше порівняно з сортами Копилівчанка (57 ц/га) та Харус (62,2 ц/га), проте за збором білка з врожаю зерна переважає пшеницю м'яку, який становить 1006 кг/га проти 713 і 802 кг/га відповідно у сорту Харус та Копилівчанка. Спельта характеризується високим вмістом білка (23,5%) та клейковини (53,0 г), за якістю клейковина відноситься до третьої групи якості (ІДК=105 од.). Клейковина спельти має хорошу еластичність, жовтого кольору, розтяжність її становить 28–35 см. Пшениця не пошкоджується внутрішньостебловими шкідниками, злаковою попелицею, пшеничним трипсом і п'явицею та характеризується високою стійкістю проти ураження основними хворобами.

Вивчення пшениці спельти, проведення масових доборів, виявлення та відбір кращих рослин за комплексом технологічних і морфологічних ознак дало можливість покращити спельту і створити перший в Україні сорт спельти Зоря України, який передано до Державної служби з охорони прав на сорти рослин (заявка №11509001). За результатами комплексного вивчення спельти рекомендуємо використовувати її як зернову і круп'яну культуру.

